

СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ

Безготівкові розрахунки є одними з основних способів розрахунків між підприємствами, організаціями та установами як в Україні, так і в інших країнах світу. Актуальність організації безготівкових розрахунків пов'язана з тим, що сьогодні окреслилася гостра потреба у вивченні і запровадженні усіма учасниками ринкових відносин механізмів функціонування нових форм безготівкових розрахунків.

Проблемою розвитку ринку безготівкових розрахунків присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як: М. М. Агарової, Л. А. Бехтер [1], Є. О. Бублик [2], А. А. Олешко [7], О. В. Костюнік [5] та ін. Вітчизняні учені недостатньо уваги приділяють виокремленню переваг та недоліків використання платіжних карток для здійснення безготівкових розрахунків, розробці напрямів удосконалення та розвитку ринку безготівкових послуг.

Бехтер Л. А. вважає, що безготівкові розрахунки – це складова грошової системи, яка є формою організації безготівкового обігу [1]. Стрімке зростання нових банківських технологій у банківській сфері сприяло розвитку безготівкових відносин. Детальне поняття безготівкових розрахунків наведено в Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті [4] відповідно до якої «безготівкові розрахунки – це перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, внесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів коштів». Розрахунки проводяться банком на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в електронному вигляді. При здійсненні безготівкових операцій користуються основними видами розрахункових документів є: платіжне доручення; платіжна вимога-доручення; платіжна вимога; розрахунковий чек; акредитив; інкасове доручення; вексель.

Основні тенденції розвитку ринку платіжних карток в Україні за 2010–2018 рр. наведено в таблиці 1. На даний час в Україні спостерігається динамічний розвиток безготівкових платежів, емісії платіжних карток, хоча їх частка у структурі грошового обороту залишається невеликою. Інтенсивно розвиваються переважно карткові зарплатні проекти.

Загальні дані банків-учасників карткових платіжних систем, держателів платіжних карток, а також кількість платіжних карток (в обігу та активних) в Україні за 2010–2018 рр.

Звітна дата	Банки-учасники карткових платіжних систем, од.	Держателі платіжних карток, тис. ос	Платіжні картки в обігу тис. шт.	Активні платіжні картки тис. шт.
1 січня 2010 р.	146	39 395	44 469	29 104
1 січня 2011 р.	141	39 942	46 375	29 405
1 січня 2012 р.	142	35 179	57 893	34 850
1 січня 2013 р.	142	44 339	69 826	33 106
1 січня 2014 р.	143	49 719	69 726	35 622
1 січня 2015 р.	128	51 649	70 551	33 042
1 січня 2016 р.	98	43 058	59 307	30 838
1 січня 2017 р.	87	41 746	57 633	32 389
1 січня 2018 р.	77	41 721	59 867	34 858

*Джерело: сформовано за даними джерел [5; 6].

Безготівкові відносини мають ряд переваг над готівковими, що зумовлено роллю безготівкових розрахунків в господарській діяльності:

- по-перше, зменшуються витрати, пов'язані з карбування, друкування, перевезення, зберігання, сортування готівкових грошей;
- по-друге, сприяють безперервному кругообігу коштів. Між готівково-грошовим та безготівковим оборотом існує тісна взаємозалежність: гроші постійно переходять із однієї сфери в іншу, змінюючи форму готівкових грошових знаків на депозит у банку, та навпаки. Тому безготівковий платіжний оборот невід'ємний від обігу готівкових грошей і створює разом з ними єдиний грошовий оборот країни;
- по-третє, максимально пришвидшується процес оплати придбаних товарів чи послуг і погашення боргів, що в сукупності по країні поліпшує ділові стосунки між усіма суб'єктами господарювання;
- по-четверте, безготівкові розрахунки сприяють протидії розвитку тіньового сектору економіки та покращенні економічного стану суб'єктів господарювання [1].

Для вдосконалення організації безготівкового грошового обороту на державному рівні потрібно:

- 1) вдосконалити українське законодавство, яке регулює емісію та використання електронних грошей;
- 2) адаптація до українських реалій та використання на практиці

закордонного досвіду стимулювання розвитку ринку платіжних карток;

- 3) створити дієву систему контролю за здійсненням безготівкових операцій і оформленням розрахункових документів;
- 4) здійснювати постійний пошук нових механізмів організації безготівкових розрахунків, які б дозволяли на економічній основі подолати кризові явища і процеси у грошовій сфері.

На даний час населення вважає за краще тримати заощадження поза банківських установ, використовувати готівкові розрахунки, тому банківські установи повинні проводити політику заохочування клієнтів до використання безготівкових розрахунків. Разом із цим, гарантувати безпеку при здійсненні безготівкових операцій, контролювати готівковий ліміт при підписанні тих чи інших угод про купівлю-продажі.

Розвиток ринку безготівкових розрахунків є невід'ємною складовою детінізації економіки України, легалізації доходів і витрат, оптимізації розрахунків тощо. Стабільність фінансової системи України і національної економіки безпосередньо пов'язана зі стабільністю розрахункової системи.

Список використаних джерел

1. Бехтер Л. А. Сутність та роль безготівкових розрахунків в господарській діяльності підприємства / Л. А. Бехтер // Економічний простір. – 2011. – № 54. – С. 151–155.
2. Бублик Є. О. Обмеження готівкових розрахунків в Україні / Є. О. Бублик // Економіка і прогнозування. – 2013. – № 2. – С. 34–42.
3. Закон України «Про банки і банківську діяльність»: редакція від 01.01.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://urist-ua.net/закони/про_банки_та_діяльність
4. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затверджена постановою Правління НБУ від 21.01.2004 р. №22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>
5. Костюнік О. В. Основні проблеми організації безготівкових грошових коштів в Україні / О. В. Костюнік, В. В. Побережна // Агросвіт. – 2016. – № 9. – С. 51–55.
6. Монетарний огляд за січень-липень 2018 року [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>
7. Олешко А. А. Інноваційні тенденції розвитку безготівкової економіки / А. А. Олешко // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 10 (травень). – С. 22–25.